

TBR 2020/15

Verlies de burger niet uit het oog bij Omgevingswet

Oproep Nationale ombudsman aan overheden

– Mr. R.F.B. Zutphen¹

De Omgevingswet moet vanaf 2021 het omgevingsrecht decentraliseren en het voor burgers makkelijker maken om invloed uit te oefenen op hun leefomgeving: de overheid krijgt meer ruimte om op lokaal niveau afwegingen te maken en regels te stellen, de procedures worden korter en er is geen wirwar van wet- en regelgeving meer. Dit zijn mooie uitgangspunten, maar het is de vraag of die niet teveel van burgers vragen. Wie straks een vergunning nodig heeft voor een dakkapel of een buurtfeest, moet het zelf organiseren; zelf een participatietraject organiseren, zelf kunnen omgaan met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) of toch tenminste in staat zijn om aan zo'n traject deel te nemen. Ik heb grote zorgen over de Omgevingswet. Wat ik zie gebeuren is dat de overheid er te veel van uitgaat dat alle burgers kunnen meekomen. De overheid doet stappen terug en geeft burgers steeds meer 'ruimte om het zelf te regelen'. Maar is dit ook wat burgers willen en kunnen? En hoe voorkomen we dat de Omgevingswet straks het domein wordt van een nieuwe participatie-elite van mondige en belezen burgers?

Zoals bij veel overheidsreorganisaties van de afgelopen decennia is ook bij de Omgevingswet de gedachte dat burgers dichterbij het bestuur worden gebracht. Maar de praktijk is dat de afstand juist groter wordt. Vergunningsvrijheid is geen vrijbrief om burgers aan hun lot over te laten en alleen in te grijpen als een iemand een fout maakt. Als burgers het zelf mogen en moeten regelen, dan moeten zij wel goed geïnformeerd zijn en ondersteund worden. De overheid moet niet afwachten totdat het fout gaat, om ze vervolgens een ferme tik op de vingers te geven.

Beleidsmakers lijken vaak te vergeten dat niet iedereen past in de systemen die zij hebben bedacht. Te vaak nemen zij zichzelf als maatstaf: bur-

gers die verbaal sterk zijn en in staat om ingewikkelde regelgeving te begrijpen. In hun enthousiasme om te vereenvoudigen of te vernieuwen, vergeten zij dat een zeer grote groep burgers niet is zoals zij. Datzelfde dreigt nu weer te gebeuren met de Omgevingswet. Het fundament van deze wet is namelijk wederom een veronderstelde zelfredzaamheid. Maar hoe zit het met de burgers die niet kunnen meekomen in de ingewikkelde, bestuurlijke werkelijkheid van wetten, informatie, inspraak en participatie - of juist het ontbreken hiervan? Het kan niet zo zijn dat het straks alleen de participatie-elite nog lukt om mee te doen.

Ik vraag de overheid daarom met klem om bij de Omgevingswet aandacht te besteden aan de volgende punten:

- Zorg er allereerst voor dat alle informatie voor iedereen toegankelijk is. Zijn we er van overtuigd dat het Digitaal Stelsel Omgevingswet laagdrempelig genoeg is voor digitaal minder vaardige burgers en burgers die de middelen niet hebben om digitaal zaken te doen met de overheid? Maar ook digitaal vaardige burgers kunnen drempels ervaren als zij zich een weg banen door alle (juridische) informatie. De overheid moet (blijven) onderzoeken hoe zij burgers zo goed mogelijk kan ondersteunen, waarbij zij rekening houdt met de diversiteit van de doelgroep. Dat begint bij het design van de wetgeving, maar het vraagt tevens om monitoring van de effecten na invoering. Bij de Omgevingswet moet de overheid burgers actief voorbereiden op de komst van deze wet. De veranderingen zijn immers ingrijpend; burgers krijgen na de inwerkingtreding zoveel meer verantwoordelijkheden en velen zijn zich hiervan nog niet bewust.
- Ten tweede moeten overheidsinstanties opnieuw nadenken over de invulling van hun dienstverlening. Waaraan moet overheidsdienst-

¹ Reinier van Zutphen is Nationale ombudsman.

verlening voldoen om ervoor te zorgen dat iedereen mee kan blijven doen? Door de kortere vergunningsprocedure neemt de tijdsdruk binnen de organisatie toe. Denk aan het sneller afhandelen van vergunningsaanvragen en het in kaart brengen van de verschillende belangen - evenals de samenwerking met ketenpartners die in kortere tijd moet plaatsvinden. Wat betekent dat voor de inrichting van de organisatie?

- Ten derde moet de overheid zich realiseren dat simpelweg niet iedereen in staat is een participatietraject te organiseren of daaraan deel te nemen. Hoe zorgen we ervoor dat de belangen van iedereen worden meegewogen, niet alleen van de mondige minderheid? Is de overheid zich er van bewust dat ook wanneer niet de overheid, maar een burger verantwoordelijk is voor het organiseren van een participatietraject, andere burgers toch bij de overheid zullen aankloppen als zij ontevreden zijn over het verloop?
- Tot slot wijs ik op juridische vraagstukken die ontstaan waar de overheid zich terugtrekt. Het is te verwachten dat burgers zich bij overlast van vergunningsvrije activiteiten tot de overheid zullen wenden. Dus ook daar waar geen handhavingsbevoegdheid bestaat. De omstandigheid dat er dan niet altijd een juridische rol voor de overheid is, maakt dat niet anders. Over het (niet-)optreden van de overheid kunnen burgers vervolgens klagen, zo ook bij de Nationale ombudsman. Dit zorgt voor nieuwe vraagstukken in de klachtbehandeling.

Ik roep de overheid dringend op om door de bril van de burger naar de Omgevingswet te kijken. De dienstverlening moet zo zijn ingericht dat dat deze toegankelijk is voor iedereen. Alleen dan krijgen burgers straks daadwerkelijk de kans om invloed uit te oefenen op hun directe leefomgeving. Daar hebben we immers allemaal baat bij.

IBR Online cursusaanbod

Het Instituut voor Bouwrecht biedt naast het reguliere onderwijs ook tal van online cursussen aan. Een online cursus duurt ongeveer een uur en geeft recht op (minimaal) 1 NOVA punt.

Ga naar www.ibr.nl/online voor ons volledige aanbod

Een greep uit ons aanbod:

- PFAS, PAS en vertragingsschade in de bouw (mr. A.F.J. Jacobs)
- PAS en andere recente ontwikkelingen op het gebied van het natuurbeschermingsrecht (mr. drs. M.M. Kaajan)
- FIDIC contracten – de basis (mr. S.N.J. Putter)
- Verjarings- en vervaltermijnen (algemeen) (mr. S.J.H. Rutten)
- Verjarings- en vervaltermijnen in de standaardvoorwaarden in de bouw (mr. S.J.H. Rutten)
- Geothermie – techniek en juridische raakvlakken, waaronder wijziging Mijnbouwwet (mr. H. Stroeve)
- Staatssteunrecht in de praktijk (mr. A.D.L. Knook)
- Praktische tips en tricks bij aanbesteden voor inschrijvers (mr. G. 't Hart)
- Uitspraken Commissie van Aanbestedings-experts (mr. J.W.A. Meesters)
- Het mengpaneel milieu (mr. M.C. Brans)

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN